

ДИДАКТИКА, МЕТОДИКА, НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Катерина Вишневська

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНО- РОЛЬОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ З МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасне звернення до проблем навчання іноземної мови визначається не тільки зростанням міжнародних контактів, але і якісними змінами в комунікації іноземною мовою, що забезпечують можливість взаєморозуміння представників різних культур. Таке спілкування можливе за наявності певного рівня комунікативної компетенції й конкретних знань майбутніх фахівців з міжнародної економіки.

Різні аспекти формування комунікативної компетенції розглядалися у працях Н.П. Анікеєва, О.О. Бодальова, В.А. Кан-Каліка, В.О. Семиченко та інших. Було досліджено взаємовідносини викладача і студента, характер педагогічної взаємодії у системі «вчитель-учень», засоби гуманізації дидактичного спілкування (Л.В. Кондрашова, Ю.І. Пассов, В.Л. Скалкін, Е.П. Шубін, М. Уест та ін.). Вивчення сучасних психолого-педагогічних досліджень (Є.Ф. Зеер, М.О. Ігнатенко, І.С. Іпатов, М.В. Мазо, Г.В. Матушевська та інші) свідчать про окремі спроби вирішення питання формування комунікативних умінь майбутніх фахівців з міжнародної економіки засобами іноземної мови. Спеціальних досліджень з проблем упровадження методики імітаційно-рольового навчання майбутніх фахівців міжнародної економіки засобами іноземної мови у процесі професійно-педагогічної підготовки на немовних факультетах у сучасний період недостатньо.

Мета статі: визначити як викладачі вищої школи впроваджують імітаційно-рольове навчання на заняттях з іноземної мови та ставлення студентів до таких занять.

Дослідно-експериментальна робота проводилась в три етапи.

1 етап. Констатувальний експеримент вирішує такі завдання:

- виявити ефективність використання імітаційно-рольових форм як засобу формування пізнавального інтересу студентів на заняттях з іноземної мови;
 - з'ясувати ставлення студентів до занять з іноземної мови;
 - з'ясувати рівні сформованості до іншомовного спілкування майбутніх фахівців міжнародної економіки засобами імітаційно-рольового навчання.
-

II етап включає в себе:

- розробку імітаційно-рольових занять, використання ігрових елементів;
- введення спеціальної програми з використання імітаційно-рольових форм навчання в практику вищої школи;
- організацію і проведення експерименту.

III етап. Цей етап має на меті перевірити ефективність запропонованої дослідницької програми і апробованої дослідно-експериментальної роботи з використанням імітаційно-рольового навчання майбутніх фахівців з міжнародної економіки.

З метою з'ясування ставлення викладачів вищої школи до нестандартних занять з іноземної мови, ми провели анкетування, до якого включили такі запитання:

1. Що ви розумієте під нетрадиційними формами організації навчально-виховного процесу?
2. Як часто ви використовуєте імітаційно-рольові форми на заняттях?
3. В яких групах частіше використовується (згідно з віком (курсом) студентів)? З чим це пов'язано?
4. Чи впливає використання імітаційно-рольових форм навчання на формування якості знань з іноземної мови та розвитку пізнавального інтересу до вивчення економічних дисциплін?
5. Чи вважаєте доцільним використання імітаційно-рольових форм?

Результати анкетування показали, що 56 % викладачів знають і розуміють поняття «імітаційно-рольове навчання» і намагаються застосовувати на практиці в міру своїх можливостей. Використовують такі заняття у групах різних вікових ланок. Але частіше все ж імітаційно – рольові заняття проводять на старших IV–V курсах. Також багато залежить від рівня підготовленості групи, 25 % викладачів вважають, що імітаційно-рольові форми навчання краще проводити у творчих, з високим рівнем підготовки групах, 10 % викладачів не зовсім розуміють призначення імітаційно-рольових форм і схильються до традиційних занять, які під певним контролем можуть підвищити результативність знань і стимулювати пізнавальний інтерес.

Більшість викладачів розуміють поняття і погоджуються з доцільністю використання імітаційно-рольового навчання, намагаються вводити його у практику.

З метою визначення пізнавальних інтересів до вивчення економічних дисциплін у ВНЗ та з'ясування ставлення студентів до вивчення іноземної мови, зокрема до занять з англійської мови, було проведено анкетування. У ньому взяли участь студенти 1–5 курсів, їм були поставлені такі запитання:

- Чи подобається вам навчатися в економічному ВНЗ?
- Чи подобаються вам заняття з англійської мови?

- Чи використовують викладачі імітаційно-рольові форми навчання?
- Які заняття ви із задоволенням відвідуєте?
- Чи важко вам готуватися до занять з іноземної мови?

Результати показали, що 20% опитаних студентів не мають інтересу до навчання, пояснюючи це тим, що заняття з іноземної мови проходять нецікаво, нудно, одноманітно.

Опитування показало, що більшості студентів подобаються такі заняття з англійської мови, на яких їм цікаво, якщо вони проведені у незвичайній формі. Студенти відповіли, що лише 30 % викладачів використовують імітаційно-рольові форми навчання.

Цікаве заняття серйозно позначається на позитивному ставленні до виконання домашніх завдань з вивчення економічної лексики іноземної мови. Тобто, домашнє завдання головним чином сприяє закріпленню, завдяки чому економиться час для одержання знань з інших джерел. На жаль, багато студентів не вміють виконувати домашнє завдання, і тому рівень знань з іноземної мови у них невисокий.

Для перевірки і встановлення рівня успішності ми провели залікове заняття, результати якого оформили в таблицю.

Таблиця 1.

**Результати перевірки знань студентів III курсів
з іноземної мови (у балах)
з використанням лексичних одиниць
з економічних дисциплін**

№ п/п	Група	Оцінка				Кількість студентів
		5	4	3	2	
1.	Криворізький економічний інститут	4	10	13	6	33
2.	Південноукраїнський педагогічний університет	2	4	12	10	28

Матеріали констатувального експерименту дозволили визначити в контрольних групах три групи студентів відповідно до рівня знань та пізнавального інтересу до вивчення економічних дисциплін іноземною мовою.

I рівень – низький. Відсутність інтересу до вивчення англійської мови. Студенти не вміють побудувати роботу з виконання запропонованого завдання з економіки, неорганізовані. Слабко виражене бажання до отримання знань з економіки. Поверхневе спілкування іноземною мовою. Ни-

зький рівень – становлять студенти, які не мають стійкого рівня пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови та економічних дисциплін для свого професійного зростання.

II рівень – середній. Друга група – середній рівень інтересу – це студенти, які добросовісно ставляться до вивчення іноземної мови. Присутній інтерес до вивчення економіки, здатність планування роботи, але поверхневого розуміння значимості іншомовного спілкування, та це не перейшло в чітку професійну установку; на рівень професійних знань накладає відбиток пасивне реагування на зміни ігрової ситуації, яка пропонувалася на заняттях.

III рівень – високий. Перша група – високий рівень інтересу – студенти з яскраво вираженими пізнавальними інтересами до вивчення економіки та англійської лексики з економічних дисциплін. Як правило, такі студенти виявляють активність на заняттях з англійської мови, диспутах, розв’язують пізнавальні завдання з економіки, поглиблюючи свій світогляд. Студенти вже планують роботу з вивчення іншомовних слів систематично. Наявність інтересу до вивчення англійської мови виражений яскраво. Рівень якості знань високий.

У дослідженні ми опитували, спостерігали і вивчали рівні пізнавального інтересу студентів до вивчення економіки (Див. табл. 2).

Таблиця 2

**Рівні пізнавального інтересу студентів
до вивчення економіки (у %)**

№ п/п	Рівні	Групи	
		КЕІ	ПуПУ
1.	Високий	12	7
2.	Середній	70	57
3.	Низький	18	36

Дані свідчать, що у більшості студентів переважає низький та середній рівні пізнавального інтересу до вивчення економіки. Це значить, що у студентів немає бажання вчити англійську лексику при підготовці до занять з іноземної мови. Вони потребують стимулювання, а це можливо лише при використанні імітаційно-рольових форм навчання.

У ході експерименту вивчався досвід роботи викладачів Криворізького економічного інституту, а також проводилося опитування викладачів Південноукраїнського педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, які саме імітаційно – рольові форми навчання з англійської мови вони впроваджують.

Використання імітаційно-рольових форм навчання з іноземної мови

№ п/п	Форми навчання	%
1.	Дідактична гра	11
2.	Ділова гра	3
3.	Діалог	12
4.	Прес-конференція	8
5.	Гра «Поле чудес»	7
6.	Конкурси	5
7.	Традиційне заняття	54

Як видно з таблиці, викладачі частіше використовують традиційні заняття, а імітаційно-рольові форми навчання застосовують в недостатній кількості. Мало приділяється уваги різноманітним конкурсам.

Аналіз спостережень показав, що викладачі іноземної мови мало та не завжди вчасно використовують імітаційно-рольові заняття. Тому, у студентів переважає низький та середній рівень інтересу до англійської мови; низький рівень пізнавального інтересу до предмету; переважають задовільні і незадовільні оцінки.

Одним із завдань дослідно-експериментальної роботи було виявлення та з'ясування специфічних характеристик комунікативної діяльності студентів, як обов'язкового компонента процесу навчання.

Як показує досвід, органічний процес спілкування, який у системі буденної, повсякденної взаємодії відбувається сам по собі, без особливих зусиль з боку тих, хто спілкується, в цілеспрямованій навчально-виховній діяльності викликає певні труднощі. Це, в першу чергу, пов'язано з тим, що в студентів недостатньо розвинуті комунікативні вміння, вони не знають структури й законів спілкування. Перехід комунікативної ситуації із сфери буденного спілкування в навчальну здійснюється не завжди.

Звернімося до констатувального експерименту. Студентам Криворізького економічного інституту факультету «Міжнародні відносини», 1 курс, запропонували розбитися на пари й вести між собою розмову на задану тему: «My everyday budget». Розповідь велася по черзі, потім ми переривали бесіду і по черзі пропонували студентам продовжити свою розповідь, але вже для всієї аудиторії.

Практично всі студенти миттєво відчули труднощі в спілкуванні, які виникли у зв'язку з цим, ось найбільш характерні відчуття студентів-першокурсників (КЕІ), які були виявлені за допомогою спостереження та інтерв'ю:

1. Невпевненість через незнання, як продовжити розмову (68 %).
2. Хвилювання через невміння розказати достатньо ясно й зрозуміло, правильно підібрати слова (51 %).
3. Необхідність змінити прийоми спілкування, які раніше використовувалися (32 %).
4. Усвідомлення того, що необхідно щось змінити в системі спілкування, але що саме – не зовсім зрозуміло (26 %).
5. Відсутність навичок публічного виступу (49 %).
6. Стимування жестів, рухів, загальної поведінки, що раніше було природним (51 %).
7. Потреба у зміні компонентів спілкування (47 %).
8. Прагнення зацікавити слухачів (22 %).
9. Недостатній активний лексичний запас студентів та відсутність ґрунтовних знань граматичної будови мови, що породжує «бар'єр» у процесі спілкування іноземною мовою (58 %).

До початку експериментального навчання необхідно було виявити рівень сформованості комунікативних умінь у студентів Південноукраїнського педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського – 2-х курсів факультету інформатики та економіки та студентів Криворізького економічного інституту (факультету міжнародної економіки).

Основними критеріями діагностування були такі комунікативні уміння: повідомити іноземною мовою та з'ясувати необхідну інформацію з економіки; поставити питання та відповісти на питання іноземною мовою; подякувати чи відмовити; підтримати розмову та висловити власну думку іноземною мовою та ін.

Основними показниками, за якими ми визначали рівень сформованості комунікативних умінь студентів, є:

- потреба в спілкуванні іноземною мовою, прагнення удосконалити свої комунікативні уміння, застосовувати їх;
- здатність створювати іншомовну мовленнєву ситуацію, стратегію спілкування, застосування мовленнєвих і немовленнєвих засобів;
- комунікативна активність, відсутність рольових бар'єрів, використання різних способів впливу;
- уподібнення себе іншому, розуміння співрозмовника, виходячи з уявлень про себе;
- ініціативність, радість, байдужість, здивування, цілеспрямованість.

Серед викладачів Південноукраїнського педагогічного університету ми провели анкетування. Мета даного анкетування – з'ясувати, наскільки обізнані викладачі з трактуванням поняття «комунікативні здібності», «співпраця», «спілкування», яку роль вони відводять цим категоріям для підвищенні результатів навчально-виховного процесу та чи застосовують вони нові педагогічні технології, як це впливає на іншомовне спілкування

при вивченні економічних дисциплін.

На третьому курсі (КЕІ) було проведено анкетування серед студентів факультету «Міжнародна економіка» (50 студентів). З метою визначення ставлення студентів до предмета було проведено анкетування.

Деякі питання анкети:

1. У чому полягає мета вивчення англійської мови для вашого професійного удосконалення або зростання?
 2. Чи подобається вам як проводить заняття ваш викладач?
 3. Ваше ставлення до предмета, що вивчається?
 4. Що відштовхує вас від вивчення предмета?
 5. Що входить у показники комунікаційної культури викладача?
 6. Що б ви хотіли додати або змінити у викладанні англійської мови?
- Дані зафіксовані в таблиці 4.

Таблиця 4

Ставлення студентів до занять англійської мови

Позитивне	Негативне	Байдуже
13%	30%	57%

Ставлення студентів до предмета різне, але в цілому їх не цікавить англійська мова як предмет, і вони не бачать залежності її вивчення від знань з економічних дисциплін. Це залежить від ставлення до предмету і його викладання самим викладачем. Студентам не подобається сухість викладу, нецікавість. Велике значення має прагнення викладача зацікавити студентів новим матеріалом, подати його так, щоб він був посилюючим кожному і викликав зацікавленість у спілкуванні та розвивав комунікативні уміння.

Досліджуючи умови використання імітаційно-рольового навчання у вивченні англійської мови на базі Криворізького економічного інституту ми проводили роботу у три етапи:

1-й – констатувальний експеримент;

2-й – розробка і введення в практику вищої школи імітаційно-ігрового навчання на факультеті «Міжнародна економіка»;

3-й – перевірка ефективності дослідно-експериментальної роботи.

При визначенні стану проблеми у вищій школі ми з'ясували, що більшість викладачів знають і розуміють поняття «комунікативні уміння», «імітаційно-рольове навчання» і погоджуються з доцільністю використання їх на своїх заняттях, але в практиці, на жаль, використовують їх рідко. Тому комунікативні уміння студентів знаходиться на середньому і низькому рівнях. Результати, одержані нами в процесі дослідження, дозволяють говорити про те, що низький рівень сформованості комунікативних умінь,

виявлений нами під час констатувального експерименту, пояснюється відсутністю особистісного підходу до студентів в роботі викладачів, наявністю негативного емоційного клімату на заняттях, існуванням рольових бар'єрів між викладачем та студентом, за наявності яких студенти почувають себе невпевнено і скуто, невмінням студентів ставити перед собою реальні цілі і впевнено йти до їхнього досягнення, недостатньою розробленістю методики використання імітаційно-рольового навчання іноземної мови при вивченні міжнародної економіки в економічному вищому навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валуєва К. Гра в процесі вивчення англійської мови // Англійська мова і література. – 2005. – № 7. – С. 2–5.
2. Ванштейн А. Игра как путь к гармонии: [Психологические игры: общие вопросы] // Alma mater. – 1993. – № 2. – С. 23–31.
3. Ігри, в яких можна навчатися // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. – К., 2005. – С. 84–129.
4. Иофннесян И. Игры на английском языке с использованием страноведческого материала // Иностранные языки в shk. – 2006. – № 2. – С. 61–63.